

**BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFLAR
O‘QITUVCHILARINI INTERDISCIPLINAR
YONDASHUV BILAN TAYYORLASH**

(o‘qish savodxonligi va tabiiy fanlar talqinida)

**Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna, Urganch davlat universiteti
tayanch doktoranti**

<https://orcid.org/0009-0000-3144-4585>

e-mail:

guzaljumaniyazova@gmail.com

**PREPARING FUTURE PRIMARY TEACHERS
WITH AN INTERDISCIPLINARY APPROACH
(in the interpretation of reading literacy and natural
sciences)**

**Jumaniyazova Gozal Baxorovna, Urganch State University a
doctoral student**

**ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С
ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ**

**МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОГО ПОДХОДА
(в интерпретации грамотности чтения и
естественных наук)**

**Джуманиязова Гузал Бахоровна, докторант Ургенчского
государственного университета**

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini interdissiplinar yondashuv asosida tayyorlash jarayoni o‘rganiladi. Xususan, o‘qish savodxonligi va tabiiy fanlarni birlashtirgan holda o‘quvchilarni ta‘limga jalb etishning metodikasi va pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi. Bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning ta‘lim jarayonidagi pedagogik mahoratini takomillashtirish, fanlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikni o‘quv faoliyatiga tatbiq etishning nazariy va amaliy ishlari ko‘rsatib berildi. Integrativ yondashuv orqali talabalarning fikrlash texnikasini va amaliy bilimlarini tajribalar asosida egallashi samarali tarzda rivojlantirishi aks etgan. Maqolada ushbu yondashuv orqali o‘quvchilarning ko‘p qirrali fikrlashi va amaliy bilimlarni egallashi samarali tarzda shakllantirilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: interdissiplinar yondashuv, Everest metodi, o‘qish savodxonligi, tabiiy fanlar, pedagogik metodika, fanlararo integratsiya, boshlang‘ich ta‘lim.

Abstract: This article examines the process of training future primary school teachers based on an interdisciplinary approach. In particular, the methodology and pedagogical mechanisms of involving students in education by combining reading literacy and

natural sciences are analyzed. During the article, the theoretical and practical aspects of the development of pedagogical skills of future teachers, the implementation of interdisciplinarity in the educational process will be covered. Through this approach, students' multifaceted thinking and acquisition of practical knowledge can be effectively formed.

Key words: interdisciplinary approach, Everest method, reading literacy, natural sciences, pedagogical methodology, interdisciplinary integration, primary education.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс подготовки будущих учителей начальных классов на основе междисциплинарного подхода. В частности, анализируются методология и педагогические механизмы вовлечения учащихся в образование путем совмещения читательской грамотности и естествознания. В ходе статьи будут освещены теоретические и практические аспекты развития педагогического мастерства будущих учителей, реализации междисциплинарности в образовательном процессе. Благодаря такому подходу можно эффективно формировать многогранное мышление учащихся и приобретение практических знаний.

Ключевые слова: междисциплинарный подход, метод Эвереста, читательская грамотность, естественные науки, педагогическая методология, междисциплинарная интеграция, начальное образование.

KIRISH. XXI asr ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri o'quvchilarda ko'nikma va bilimlarni kompleks ravishda shakllantirishdir. Shuning uchun zamonaviy ta'limda fanlararo integratsiyani ta'minlash muhim yo'nalish sifatida qaralmoqda. Interdissiplinar ta'lim bu turli fanlarni yagona darslar tizimiga birlashtirgan holda o'qitishni anglatadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda chuqurroq, mantiqiy va kengroq fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi, muammolarni turli burchaklardan tahlil qilish imkoniyatini beradi.

Xalqaro tajribada ko'plab mamlakatlar ta'limda interdissiplinar yondashuvni joriy qilish orqali muvaffaqiyatga erishgan. AQSH va Kanada ta'lim tizimlarida STEM (Science, Technology, Engineering, Math) dasturlari doirasida matematika, tabiiy fanlar, muhandislik va texnologiyani yagona o'quv jarayoniga integratsiyalash ommalashgan [1;75-b]. Bu esa o'quvchilarning kreativ fikrlash, amaliy ko'nikmalar va texnikaviy bilimlarni birlashtirish imkoniyatlarini oshiradi. Finlandiya ta'lim tizimida esa ko'p yillar davomida fanlararo yondashuv keng qo'llanilib, barcha fanlarni birlashtirgan holda turli muammolarni yechish jarayonida amaliy bilimlar beriladi. Mamlakatda turli mavzular, masalan, iqlim o'zgarishi yoki texnologiyalarni rivojlantirish, bir necha fanlar orqali o'rgatiladi, bu esa bolalarda fanga bo'lgan qiziqishni oshiradi va bilimlarning real hayotga tatbiqini ko'rsatadi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda interdissiplinar ta'limga katta e'tibor qaratilmoqda. 2020-yilda O'zbekistonda "STEAM ta'limi"

loyihasi doirasida tabiiy fanlar va texnologiyalarni birlashtirgan darslar tashkil etilishi rejalashtirilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirish milliy dasturi orqali mamlakat maktablarida fanlarni integratsiyalash orqali bilim olish tizimini modernizatsiyalash jarayonlari boshlangan. Prezident maktablari va yangi tashkil etilgan ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida matematika, fizika va texnologiyalar fanlarini o'zaro bog'liq holda o'qitish tajribalari joriy etilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashdagi o'rnini tahlil qilish uchun quyida bir nechta muhim adabiyotlar tahlil qilindi va muhim tavsiyalar keltirildi:

Fogarty o'quv dasturlarini qanday qilib integratsiyalash mumkinligi, fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytirishning usullari va bu jarayonda o'qituvchilarning roli haqida [2;14-b]; Bybeening asarida esa STEAM ta'limi (Science, Technology, Engineering, Art, Math) haqida keng ma'lumot beradi. STEAM yondashuvi orqali tabiiy fanlar va texnologiyani birlashtirib, amaliy ko'nikmalarni o'quvchilarga yetkazishning usullarini [2;33-b]; Beane fanlararo integratsiya orqali demokratiyaga asoslangan ta'lim modelini rivojlantirishni, o'quv dasturlarini qanday qilib integratsiyalash orqali o'quvchilarni hayotiy muammolarni yechishga tayyorlashni [3;71-b]; Parij va Stahl boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishda pedagoglarning o'rnini, amaliy mashg'ulotlar, matnlar ustida ishlash metodikalarini [4;5-b]; Olim va

metodist Harlen esa tabiiy fanlarni o'quvchilarga qanday qilib sodda va qiziqarli tarzda yetkazish, laboratoriya mashg'ulotlarini qanchalik samarali tashkil etishni [5;21-b]. Meier, D.R., & Wood, L. "The Young Child's Memory for Words: Developing First and Second Language and Literacy" nomli kitobda bolalarning til o'rganish qobiliyatlari va o'qish savodxonligini rivojlantirish [6;46-b.] metodlari o'rganiladi.

Tadqiqotchi T.Ziyodova ona tili darslarida o'quvchilarning matn yaratish ko'nikmalarini shakllantirishi, N.Bekniyazova boshlang'ich ta'lim ona tili darslarida matn yaratishga o'rgatish metodikasi, Sh.Sariyev boshlang'ich sinflar o'qish darslarida matn ustida ishlash orqali nutq o'stirishdagi metodik muammolarni tadqiq qilganlar.

Natijada keyingi yillarda boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligi darslarining yuqori samaradorlikka erishish bo'yicha ko'plab tadqiqot ishlari amalga oshirildi. Xususan, H.Bakiyeva, Sh.Sariyev, G.Mamatova, Sh.Boltayeva, L.Muminova kabi tadqiqotchilarning izlanishlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish jarayonlarini shakllantirish, badiiy matn ustida ishlash, xalqaro baholash dasturlariga mos holda topshiriqlar tizimini takomillashtirish, adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganish muammosi tadqiq etildi [7; 29-b].

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Ushbu ilmiy maqolada mavzuga oid "Everest" nomli mualliflik metodidan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR. Yangi avlod darsliklarini yaratishda aynan shu jihatlarga diqqat qaratish, pedagogik sohada tahlil olayotgan talabalarni kelgusi ta'lim faoliyatida o'quvchilarini xalqaro PIRLS yoki TIMSS dasturlarida muvaffaqiyatli ishtirok etishini ta'minlashga, eng muhimi, hayotiy ko'nikmalarni tarkib toptirishga xizmat qiladi. Asar matni ustida ishlash emotsional jarayon bo'lib, adabiy ta'lim mazmuni kengayib, murakkablashib borgan sari o'zlashtirishga erishish uchun o'quvchilarning o'quv faoliyati kuchaytirilishi lozim. Chunki o'quvchilarni asar matni ustida ishlashga qiziqтира olish o'quv fani mazmuni, o'qilayotgan badiiy asarni tushunish, anglash va idrok etish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat [8; 68-b].

Tabiiy ilmiy savodxonlik – inson kapitalini rivojlantirishning eng muhim omili sanaladi. Tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlik deganda shaxsning tabiiy fanlar bilan bog'liq muammolarni mustaqil hal qila olishi tushiniladi. Tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlikka ega bo'lgan shaxs fan va texnologiyalarga bog'liq muammolarni bir qator ilmiy dalillarga asoslangan holda muhokama qilishda ishtirok eta oladi [9;44-b].

O'qish savodxonligi va tabiiy fanlar talqinida interdissiplinar yondashuv asosida 4-sinf darslikdan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari bo'lgan oliy ta'lim bitiruvchi talabalariga "Everest" metodi haqida ma'lumot, tavsiya va ko'rsatmalar berildi. Ikkala fan uyg'unligi asosida javoblari alifbo tartibida boshlanadigan savollar ishlab chiqildi.

4-sinf "O'qish savodxonligi va tabiiy fan" darsligi [10] materiallari asosida tuzildi.

Mavzu: Jonivorlarning hayotdagi o'zaro aloqasi

- 1.Asal yig'uvchi hasharot nomi? (Asalari)
- 2.To'da bo'lib yashovchi yovvoyi hayvon nomini ayting? (Bo'ri)
- 3.Gulzor shahrining mittilaridan birining ismi? (Dovdirvoy)
- 4.Suti hamda go'shtini iste'mol qilamiz, bu qaysi uy hayvoni?(Echki)
- 5.Ketma-ket kelgani sababli hayvonlar, jonivorlar hayotiga ta'sir etuvchi tabiat hodisasi? (Fasllar)
- 6.Arilar asalni qayerdan oladi? (Gullardan)
- 7.Daraxtlar shoxiga va butalarga yirik yopiq uya soladi, mayda kemiruvchilar va hasharotlar bilan oziqlanadi? (Hakka)
- 8.Vafodor tushunchasi bu hayonga nisbatan ko'p ishlatiladigan uy hayvoni? (It)
- 9.Marvarid hikoyasida marvaridni kim topdi? (Josh)
- 10.Ikki dona atirgul yaproqchasi vazniga teng hasharot? (Kapalak)
- 11.Uzun oyoqli qushlar turkumining bir oilasi, 17 turni birlashtirgan 11 urug'i bor bu qaysi qush? (Laylak)
- 12.10 yildan 50 yilgacha yashovchi yovvoyi hayvon bu qaysi hayvon? (Maymun)
- 13.Ulkan suv hayvonlari akula, kit, timsoh va boshqalarning umumiy nomi? (Nahang)
- 14.Kemiruvchilar turkumiga mansub sut emizuvchilar oilasining bir turi? (Olmaxon)

15. Radioni kim ixtiro qilgan? (Popov)
16. O'zbekistonda 15 turi uchraydi, 224 turi mavjud qushlar oilasiga mansub, bu qaysi jonzot? (Qizilishton)
17. Manzarali, dorivor va ziravor ekin, bu qaysi o'simlik? (Rayhon)
18. Gavdasining uzunligi 12 smgacha, dumi deyarli gavdasining uzunligiga teng, bu qaysi jonivor? (Sichqon)
19. Tovuqsimonlarning yirik va chiroyli, jozibador vakillaridan biri? (Tovus)
20. Boyo'g'lilar turkumiga mansub yirtqich tun qushi? (Ukki)
21. Inson uchun eng xavfli lava, issiq gaz, suv bug'lari va jins bo'laklarini chiqarib turadigan geologik tuzilma? (Vulqon)
22. Eng katta 5ta doston? (Xamsa)
23. Nusratjon qaysi tanlov haqida eshitib qoldi? ("Yosh hunarmand")
24. Hayvonlar to'g'risidagi fan? (Zoologiya)
25. Yog'och qayerdan olinadi? (O'rmon)
26. Parhez go'shti uchun deyarli barcha mamlakatlarda boqiladi? (G'oz)
27. "Qaynar xumcha"dagi taom. (Shavla)
28. Urug'larni olib yuradi va shu bilan o'simliklarning tarqalishiga yordam beradi. Bu qaysi hasharot? (Chumoli)
29. "n" va "g" qaysi harfni hosil qiladi? (Ng)

XULOSA VA TAKLIFLAR. Ta'limda interdissiplinar yondashuv hozirgi zamon pedagogikasining muhim talabi bo'lib, u o'quvchilarga bilimlarni integratsiyalash orqali ko'p qirrali fikrlash va murakkab muammolarni yechish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, fanlararo integratsiyalashgan ta'lim modelini joriy etish o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantiradi, ularning ilmiy qiziqishlarini oshiradi va mavzularni yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. O'zbekiston ta'lim tizimida interdissiplinar yondashuvning amaliyoti hali boshlang'ich bosqichda bo'lsa-da, mamlakat maktablarida STEM ta'limi va boshqa loyihalar orqali tabiiy fanlar va texnologiyalarni integratsiyalash bo'yicha dasturlar joriy etilishi

ko'zda tutilgan. Bu o'z navbatida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda interdissiplinar yondashuvning samarali metodikalarini rivojlantirish zarurligini taqozo etadi. Maqolada keltirilgan tadqiqot va adabiyotlar tahlilidan kelib chiqib, o'qish savodxonligi va tabiiy fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytirish o'quv jarayonini yanada boyitadi va o'quvchilarning bilimlarni hayotda qo'llashga tayyorligini oshiradi. Shuning uchun bo'lajak o'qituvchilarni fanlararo yondashuv asosida tayyorlash zamonaviy ta'limni rivojlantirishda muhim qadam bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Разработка подбор и использование раздаточного материала на уроках литературного чтения в начальной школе, 75-ст.
2. Fogarty, R. The Mindful School: How to Integrate the Curricula. 1991, 14-p.
2. Bybee, R. W. The Case for STEM Education: Challenges and Opportunities. 2013, 33-p.
3. Beane, J.A. Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education. 1997, 71-p.
4. Paris, S. G., & Stahl, S. A. Children's Reading Comprehension and Assessment. 2005, 5-p.
5. Harlen, W. Teaching Science in Primary Schools. 2015, 21-p.
6. Meier, D. R., & Wood, L. The Young Child's Memory for Words: Developing First and Second Language and Literacy. 2004, 46-p.
7. Ziyodova T.U. O'quvchilarda mustaqil matn yaratish ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-metodik asoslari. Ped. fan. nomz. ...diss. avtoref., Toshkent, 2011, 29 bet.
8. Turumbetova A. //Ilm sarchashmalari. Ilmiy-nazariy, metodik jurnal. 8-son (avgust 2024) 68-b.
9. Toshbekov M. Boshlang'ich sinflarda STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi (tabiiy fanlar misolida) PhD ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya Namangan 2022, 44-b.
10. <https://t.me/tortinchisinf>

